Uit de Zeister Weekbode (I)

Ons gemeentelijk archief is in het bezit van een belangrijke bron voor de Zeister historie : de Weekbode voor Zeist, Driebergen en Omstreken. Dit Weekblad gaat terug tot 1864 en heeft enkele tientallen jaren Zeist en omgeving van nieuws voorzien. In het archief bevinden zich alle nummers, netjes in jaargangen gebonden.
De oudste jaargangen zijn maar dunne boekjes van klein formaat. Later wordt het formaat veel groter en verschijnt de Bode meermalen per week. De jaargangen zijn dan hele folianten.

Het eerste nummer is gedateerd 2 januari 1864. De uitgever presenteert het blad met vele keurige en bloemrijke volzinnen, die zo typerend zijn voor deze tijd. Het begin luidt als volgt: "Met het nieuwe jaar iets nieuws! dat is tenminste niet ongepast. Wie kan verlangen dat het altijd bij het oude blijve, al prijzen sommigen het oude, en zien gaarne dat maar zo voortduren; het nieuwe, als het aangenaam zijn mag en nuttig, en, ofschoon niet volstrekt nodig en onmisbaar, toch tijdig en gepast, kan, zo al niet behagen dan toch ook, zelfs bij achtenswaardige vrienden van het oude genade vinden. De uitgever van dit zich nu openend en gaarne bescheiden optredend blad, wenscht dat het voor zijn' Bode zo zijn mag".

In dit eerste nummer wordt een terugblik gegeven op het jaar 1863. Een belangrijk jaar, want er waren overal feesten geweest om het vijftigjarig jubileum van de bevrijding in 1813 te herdenken. Die bevrijding betekende het einde van een langdurige Franse overheersing. Het is merkwaardig, dat juist in 1863 de grondslag werd gelegd voor een nieuwe bezetting, maar nu van Duitse kant. In 1863 was Bismarck plotseling een nieuwe rea-

liteit in Europa geworden. De Pruisen hadden hun leger gereorganiseerd en hun successen in de strijd tegen Denemarken hadden hun overheersende positie in Europa een stap naderbij gebracht. Maar hoe ver lag de rumoerige twintigste eeuw nog verwijderd van ons stille Zeist anno 1864!

De Weekbode was destijds niet goedkoop, 10 cent per nummer en 85 cent per drie maanden. In arme gezinnen zal dit blad wel niet in de bus geworpen zijn. Het was maar gering in omvang, vergeleken met onze moderne dagbladen. De Weekbode telde de volgende rubrieken: hij begon met de officiële berichten, gevolgd door het "staatsnieuws", dat zowel op het buitenland als op Nederland betrekking had. Voor hen, die speciaal het nieuws over Zeist wilden verzamelen, is het gemakkelijk, dat het plaatselijk nieuws altijd vooraan stond. Verder waren er de rubrieken "allerlei, deftiger genoemd verscheidenheden", ingezonden stukken en bekendmakingen van uitgekomen geschriften. Aan het slot kwamen de advertenties.

Kan de Weekbode als een belangrijke historische bron worden beschouwd? Minder dan de tegenwoordige bladen. De berichten zijn maar kort, afbeeldingen en foto's van personen, gebouwen of gebeurtenissen ontbreken volkomen. Toch staan er in het blad vele feiten en gebeurtenissen vermeld onder een bepaalde datum. Zo'n datum is erg belangrijk, want daaraan hebben we een punt van houvast voor verder en diepgaander onderzoek. Zo kan men de raadsverslagen van de gemeente Zeist erop naslaan en dan veel nauwkeuriger en gedetailleerder gegevens krijgen van datgene wat men weten wil. Ik heb in alle jaargangen van de Weekbode wel enkele dingen aangetroffen, die ik de moeite waard vond en hoop U in dit artikel en eventuele vervolgen daarvan een en ander te vertellen.

Laat ik beginnen met een overzicht van wat ik uit de eerste jaargang van 1864 noteerde.
Er vonden verkopingen plaats in de logementen De Zwaan (thans Victoria), en Woud- en Bergoord (waar nu de Gevato staat). Op Wallenburg, de voormalige woonplaats van de Zeister pionier d'Amblé, werd hout geveild. Er was een loterij voor het te bouwen Wees- en Proveniershuis. Er is verder sprake van de Gazfabriek, nog op zijn Frans gespeld. Deze fabriek stond achter het Slot in de buurt van de brouwerij (zo was het althans op de topografische kaart van 1872). De aannemer Meerdink bouwde het Weeshuis voor ƒ 46.992,--. Het zoetwaterkanaal te Suez werd geopend. Er vond een veiling plaats van de "Grote Koppel", een der Zeister boerderijen en gelegen vlak bij het Klompje. De opbrengst was ƒ 43.840,--. Ook "De Hoop" werd geveild, een windkorenmolen, gelegen aan de Heuvel (dat was de Voorheuvel), in volle werking, sterk gebouwd en achtkantig. Een paar jaar later is die molen verbrand. Vlak bij bevond zich één der drie tollen van Zeist. Die tol aan de Bergweg werd in 1864 verpacht. Tenslotte vindt men in deze jaargang de winterdienst van de diligenceonderneming firma Van Wijk & Co (vier malen per dag van Zeist naar Utrecht v.v.).

Een feest in het Zeist van 1869

Op 26 juli was het 's avonds feest. Burgemeester Huydecoper was voor zes jaar herbenoemd en men wilde hem een serenade brengen. De hele dag hadden uit vele woningen vlaggen gewapperd. Om half negen verenigden zich vele Zeistenaren, een deel van de schutterij en het muziekcorps van de rijdende artillerie in de Laan van Beek en Royen, toen nog geheel door stoere bomen beheerst. Hier kregen de burgers, die aan de optocht deel zouden nemen, bandelieren en twee van hen ontvingen vlag-

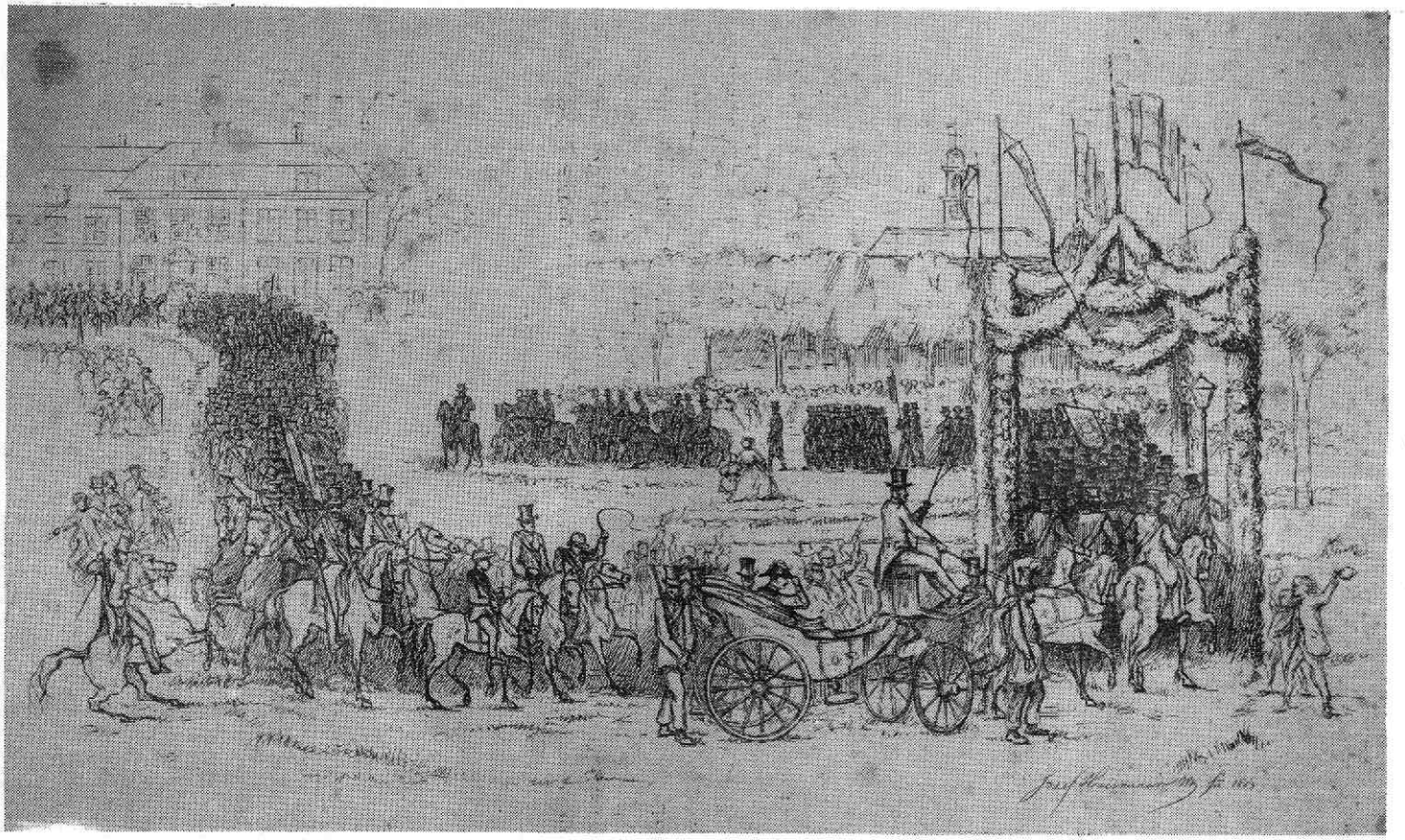

Feestelijke intocht van burgemeester Jhr W.K. Huydecoper in 1863
(ets van J. Hoevenaar Wzn)

gen, de ene met het wapen van Zeist en de andere met het devies "Hulde aan de burgemeester van Zeist". De voorzitter van de feestcommissie, de heer L.P. van den Broek, sprak een "gepast woord" en men begaf zich, "verrast door eene prachtige Bengaalsche verlichting, in statige optocht, onder het liefelijk spelen van de muziek, begeleid door brandende fakkels en gevolgd door een groote menigte volks, door de Dorpsstraat" naar de woning van de burgemeester, het buitengoed "Den Brink".
Daar stond de burgemeester met zijn echtgenote en in gezelschap van verscheidene autoriteiten in de vestibule gereed om de huldeblijken van de burgerij in ontvangst te nemen. De familie van de burgemeester vertoonde zich voor de opengeschoven ramen. "Op het heerlijk gelegen buiten van Z.E.A. aangekomen, trad de regelingscommissie met de banierdragers voorwaarts en werd door den Heer L.P. van den Broek eene hartelijke en kernachtige toespraak " tot de burgemeester gericht, welke toespraak door Z.E.A. "op minzame wijze werd beantwoord".
Daarna begaf Jhr Huydecoper zich onder de Zeister burgerij en dankte in gevoelvolle bewoordingen de bevolking voor de betoonde hulde. Nog lange tijd bleef men gezellig op het terrein van het landgoed bijeen, terwijl de muziek speelde, nu en dan Bengaals vuur werd ontstoken en verversingen rondgingen. Eindelijk trok de stoet, nog steeds gevolgd door een grote mensenmenigte, "in genoegelijke stemming af, maakte door Montaubansteeg, over Voor- en Achterheuvel, Hoogen weg, Nooit Gedacht, Jufferstraat, Broeder- en Zusterplein nog een aangename toer en ging, na halt te hebben gehouden in het Rond voor het Logement van den heer Schneider, alwaar door den president der kommissie nog woorden van hulde en dank gesproken werden, hoogst bevredigd uiteen. Alles is in de bes-

te orde en zonder ongelukken afgeloopen".

In hetzelfde nummer van de Weekbode treffen wij een verslag aan over de zojuist opgerichte schutterij. Maandag om 6 uur in de namiddag werd een bezoek gebracht aan de schietbaan, waar de compagnie door het gemeentebestuur "in oogenschouw werd genomen en na de inspektie tweemaal defileerde". De burgemeester gaf aan de commandant "zijne ingenomenheid over de houding en reeds verkregen oefening der schutters te kennen. De kompanjie zag er zeer net uit. Ten half 8 ure was men in de kom der gemeente teruggekeerd".

Dit was een impressie uit het Zeist van 1869. Ik heb het verslag over de feestelijkheden grotendeels in eigen woorden weergegeven en slechts gedeelten letterlijk geciteerd. Dit verklaart ook het verschil in spelling. De Weekbode is namelijk bij de beschrijving van het feest dermate uitvoerig, waar het details betreft, dat ik het voor de leesbaarheid beter vond niet alles over te nemen.

Voor de niet-kenners van het oude Zeist volgt hier nog een korte toelichting bij de route der feestgangers.
Het dorp was toen nog maar klein. De hele gemeente telde ruim 5000 zielen. Austerlitz was feitelijk de enige buurtschap. Een gedeelte van de bevolking woonde verspreid over de buitens en boerderijen. Zeist zelf lag enigszins ingedrukt tussen het machtige complex van Slot en Broedergemeente en aan de andere kant de zwaar beboste Slotlaan. Het Rond met zijn beide Dorpsstraten was toen nog het centrum van het dorp. Het valt op, dat de feestgangers vooral die straten aandeden, waar de meeste mensen woonden. Zo nam men de vrij eenzame Montaubansteeg om de enige straat te bereiken, die in bevolkingsdichtheid met de oude Zeister dorps-

kern kon wedijveren: de Voorheuvel. Ook de Achterheuvel (thans Emmastraat) was toen al nagenoeg volgebouwd. Tussen beide straten was het terrein destijds hoger dan nu.
De Hogeweg vormde weer een veel stiller gedeelte van het dorp, maar diende om de stoet gelegenheid te geven via Nooitgedacht, slechts aan één kant volgebouwd, de dorpskern weer te bereiken. Het eindpunt van de stoet was het hotel van de heer Schneider, het tegenwoordige Hermitage. Het terrein waarop de schutterij oefende, lag ver buiten de dorpskern in een eenzaam gedeelte ongeveer ter hoogte van de Javalaan en omgeving.

H. Emmer

Uit de Weekbode van 12 april 1902

Naamlijst der Aangeslotenen

aan het TELEPHOONNET.

41. Ablaing van Giessenburg (Baron d') „Beukbergen".
25. Arkel (D. van), Stalhouder, Bestelkantoor S.S.
37. Avis (C.), Boekdrukker, Uitgever „Weekbode".
24. Blanckenhagen (Mr.), „Kersbergen".
57. Blarcum (van), „Tallyho-Cottage".
50. Blooker (J.), „Zandbergen".
33. Bloemendaal (G.).
34. „Boschlust", Hôtel in 't Park.
36. Bredenoord, (A. G.), Wijn- en Sigarenhandel.
61. Brink & Harmsen (van den), Aannemers.
56. Bierbrouwerij „'t Haantje".
9. Bund (W. D. van de)
11. Bunnik, Raadhuis.
23. Clotterbooke Patijn van Kloetinge (Mr. J. J.).
14. Coulier (H. H.), Vischhandel en Comestibles.
5. Dunselman (H.), firma de Bruijn, Banketbakker.
38. Dijk (C. G. van), Bloemist, Hofleverancier.
13. Ekdom (Wed. Jan) Brandstoffen, Verhuizingen.
106. Figi (George H.), Kok en Banketbakker.
10. France (Wed. F. A.), Brandstoffen, Pension.
6. Gasfabriek.
7. Gemeentehuis van Zeist.
22. Ginkel (R. van), Vleeschhouwer.
108. Golf-Club (Doornsche).
27. Grothe (Jonkvr. L.), „Neyenheim".
51. Hardenbroek (Baron van), „Niënhoff," Bunnik.
3. Jacky & Co., Manufacturen.
2. Kanter (P. J. de), Ingenieur.
30. Klokke (F. H.), Comestibles.